

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Історичний факультет
Кафедра політології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи *О.А. Кузнецова*

«27 серпня 2019 р.»

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ**

Ступінь бакалавра

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
Шифр і найменування спеціальності 052 Політологія

Освітня програма Політологія

2019–2020 навчальний рік

Розробник: Василевич Юлія Валеріївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри політології _____ (Василевич Ю. В.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри політології

Протокол № 1 від «27» серпня 2019 р.

Завідувач кафедри _____ (Ніколаєнко Н. О.)

«27» серпня 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь)	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>	ДФН	
	Спеціальність <u>052 Політологія</u>		
Індивідуальне науково-дослідне завдання – реферат/доповідь)	052 Політологія	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120 годин		2-й	
		Семестр	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 0,25 самостійної роботи студента – 8	Ступінь бакалавра	4-й	
		Лекції	
			2 год.
		Практичні, семінарські	
			4 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
			-
Всього годин: 114			
Вид контролю: іспит			

Мова викладання – українська

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для ДФН – 6 год. : 114 год. (5 % : 95%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Мета викладання навчальної дисципліни «Історія політичних вчень» – сформувати у студентів цілісне уявлення про історію вітчизняної політичної думки, а також розуміння закономірностей процесу становлення і розвитку основного понятійного змісту політичних вчень; сформувати у студентів цілісне уявлення про закономірності зародження і поступального розвитку політичної думки в Україні, розкрити складність і суперечливість історичного процесу розвитку знань про суспільство, державу і право, а також поступового пізнання мислителями сутності суспільно-політичних інститутів, дати критичний аналіз реакційних доктрин і теорій, показати їх якісну відмінність від прогресивних надбань людства.

Основні **завдання** вивчення дисципліни «Історія політичних вчень»:

- ознайомити студентів із класичними парадигмами політичних вчень;
- сформувати у студентів чітке уявлення про базовий понятійний апарат політичної теорії в її історичному розвитку;
- сформувати навички самостійної роботи з першоджерелами з історії політичних вчень;

- дати студентам розуміння логіки формування і функціонування однотипних політичних теорій у рамках певної історичної епохи і навчити основам аналітичного виділення загальних і особливих рис того чи іншого кола політичних концепцій.

Передумови для вивчення дисципліни. Система підготовки майбутніх фахівців із політології вимагає впровадження міждисциплінарного підходу. Тому вивчення пропонованої навчальної дисципліни засноване на взаємодоповнюючій організації навчального матеріалу, котрий студенти опановували в наступних навчальних курсах: «Загальна теорія політики», «Теорія держави і права», «Історія політичних вчень», «Філософія», «Соціально-політичні та країнознавчі студії», «Правознавство».

Навчальна дисципліна складається з 4-х кредитів.

Очікувані результати навчання: знання з предмета навчання, розуміння ним принципів, концептуальних ідей, закладених у тій або іншій політичній теорії, концепції або доктрині вітчизняних мислителів; знання базового понятійного апарата української політичної думки в її історичному розвитку; вміння виділяти теоретичні і прикладні, аксіологічні і інструментальні компоненти політологічного знання, які потрібні для підготовки і обґрунтування політичних рішень та участі у громадсько-політичному житті; вміння орієнтуватися в тенденціях розвитку політології та окремих її напрямків в Україні і світі, здійснювати науково-дослідну роботу, аналіз наукового внеску шкіл і напрямків політичної думки в Україні у світову політичну теорію, застосовувати набуті знання у професійній діяльності; здатність здійснювати оцінку, аналіз, порівняння та узагальнення основних соціально-політичних вчень, концепцій, теорій, ідей у контексті вирішення політичних проблем сучасності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими **компетентностями:**

I. Загальнопредметні, що передбачають набуття і розвиток здатності:

- оцінювати і прогнозувати політичні і соціальні події, явища з використанням наявних засобів інформації;
- самостійно працювати з різними джерелами інформації при виконанні науково-дослідних завдань;
- ефективно вирішувати практичні завдання, спираючись на досягнення сучасної політичної науки;
- аналізувати і творчо осмислювати політичну інформацію, логічно міркувати, творчо мислити;
- постійно підвищувати рівень особистої культури та фахової майстерності;

II. Фахові, що включають:

- знання основних вітчизняних соціально-політичних вчень, концепцій і теорій, розуміння принципів, концептуальних ідей, закладених у тій або іншій політичній теорії, концепції або доктрині;
- вміння виділяти теоретичні і прикладні, аксіологічні і інструментальні компоненти політологічного знання, які потрібні для підготовки і обґрунтування політичних рішень та участі у громадсько-політичному житті;
- вміння здійснювати науково-дослідну роботу, аналіз наукового внеску вітчизняних шкіл і напрямків у світову політичну теорію, застосовувати знання політичних наук у професійній діяльності;
- здатність здійснювати оцінку, аналіз, порівняння та узагальнення основних соціально-політичних вчень, концепцій, теорій і доктрин у контексті вирішення політичних проблем сучасності.
- здатність брати участь в якості експертів у політичних дискусіях, передвиборчих кампаніях, науково-практичних конференціях, а також орієнтуватися в тенденціях розвитку сучасної вітчизняної політичної думки; вміння самостійно працювати з сучасними носіями інформації (електронні підручники, хрестоматії, першоджерела, інформаційно-бібліографічні центри, наукові тексти тощо).

2. Програма навчальної дисципліни

КРЕДИТ 1. Політична думка на українських землях від зародження до кінця XVIII ст.

Тема 1. Політичні ідеї мислителів княжої доби (IX – XIV ст.). Владні відносини і

релігійно-політична думка Київської Русі. Початки вітчизняного політичного мислення. Взаємовідносини світської і церковної влади. Концепції «богоугодного володаря» і князівського одновладдя. «Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона. Феодосій Печерський. Нестор.

«Руська правда» – політико-правовий документ, свідчення утвердження цілісного суспільства й держави. «Повчання дітям» Володимира Мономаха як синтез основних політичних проблем часів Київської Русі. Ідеал князя.

Тема 2. Політична думка в Україні за литовсько-польської доби. Українські гуманісти епохи європейського Відродження: загальна характеристика. Європейська Реформація та розвиток української політичної думки. Станіслав Оріховський про державу і право. Політичний трактат «Напучення польському королеві Сигізмунду Августу». Політичне прогнозування Юрія Дрогобича.

Політичні питання в полемічній релігійній літературі (П. Скарга, Г. Смотрицький, Х. Філалет, В. Суразький, М. Смотрицький та ін.).

Суспільно-політичні погляди Петра Могили. Політичні ідеї Івана Вишенського. Концепція колективної соборності правління християнською церквою.

Тема 3. Політична думка в Україні за часів козацько-гетьманської держави (XVII – XVIII ст.). Аспекти державного устрою і міжнародних відносин України у контексті правових документів визвольних змагань XVII ст. «Березневі статті». «Гадяцький трактат».

«Пакти і Конституція законів та вольностей Війська Запорозького» Пилипа Орлика. Контури політичного устрою української держави. Політико-правові гарантії і обмеження для еліти в Конституції П. Орлика.

Політичні концепції Стефана Яворського, Феофана Прокоповича. Питання природного права у праці Михайла Козачинського «Громадська політика».

Суспільно-політичні погляди Григорія Сковороди. Політичні ідеї українських просвітників.

КРЕДИТ 2. Українська політична думка XIX ст.

Тема 4. Політична ідеологія ліберального та демократичного рухів у Наддніпрянській Україні (XIX – поч. XX ст.). Політичні ідеї в українському визвольному русі кінця XVIII–початку XIX ст. «Малороссийское тайное товарищество», «Харківський гурток української молоді», гурток «Київська молодь».

Ліберальні та демократичні ідеї в програмних документах Кирило-Мефодіївського братства і творах його представників. «Книга буття українського народу», «Статут Слов'янського товариства св. Кирила і Мефодія» і «Записка». Микола Костомаров як політичний мислитель. «Начерки конституції республіки» Георгія Андрузького. Спадщина Т. Шевченка як невіддільне явище соціально-політичного життя і української політичної думки.

Феномен української ментальності в українській політичній думці. Початкові підходи до розуміння українського національного характеру (Микола Костомаров «Две русские народности», Грицько Коваленко «Людина і громада. Думки про добро і правду»).

Політична спадщина громадівців. Політична концепція Михайла Драгоманова. Система політичного реформування суспільства: конституційний проект «Вольний союз – Вільна спілка». Демократично-народницький (новонародницький) напрям у розвитку політичної думки в Україні.

Політична концепція Михайла Грушевського. Етапи розвитку людського суспільства. Проблема політичної влади. Національне питання. Теорія національного самовизначення українського народу.

Політичні погляди Ростислава Лащенко та Сергія Шелухіна. Обґрунтування ідей федерації та народоправства.

Тема 5. Розвиток суспільно-політичних ідей на західноукраїнських землях (XIX – поч. XX ст.). Західноукраїнська політична думка першої половини XIX ст. (Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький).

Розвиток суспільно-політичних ідей на західноукраїнських землях в останній чверті XIX – на початку XX ст. Політико-правові погляди Остапа Терлецького. Еволюція суспільно-політичних поглядів Івана Франка. Політичні погляди Михайла Павлика. Духовно-політичні заповіді митрополита Андрія Шептицького.

Тема 6. Внесок «україноросів» у розвиток політичної думки в Україні на початку ХХ ст. Політична філософія Миколи Бердяєва («Руська ідея»).

Концепція правової держави Богдана Кістяківського («Суспільство та індивід», «Сутність державної влади», «Соціальні науки і право», «На захист права» та ін.).

Політологічні погляди Михайла Туган-Барановського. Модель майбутнього суспільного устрою («Социализм как положительное учение»).

КРЕДИТ 3. Еволюція вітчизняної політичної думки у першій половині ХХ ст.

Тема 7. Консервативний напрям в українській політичній думці. Доктрина українського консерватизму В'ячеслава Липинського. Політичні погляди В. Липинського на становлення української національної держави («Україна на переломі, замітка до історії українського будівництва в XVII-ім столітті», «Релігія і церква в історії України», «Листи до братів-хліборобів»). Ідея «легітимної трудової монархії».

Державницька концепція Степана Томашівського. Ідея «клерикальної монархії». «Українська історія».

Концепція «позитивного мілітаризму» Василя Кучабського. Оцінка української революції 1917-1920 рр. і більшовизму. «Большевизм і сучасне завдання українського Заходу», «Україна і Польща», «Значення ідей В'ячеслава Липинського», «Симон Петлюра в світлі історії».

Тема 8. Національно-державницький напрям в українській політичній думці. Концепція держави і права Станіслава Дністрянського. Ідея федерації. «Загальна наука права і політики», «Погляди на теорії права та держави», «Нова держава. Інавгураційний виклад ректора УВУ».

Концепція нації і держави Володимира Старосольського. Соціально-політичні чинники побудови української держави. Проблема нації та національних відносин («Теорія нації», «Держава і політичне право»).

Етнополітична концепція Ольгерда-Іполита Бочковського. «Вступ до націології».

Політико-географічна концепція української державності Степана Рудницького. Географічний фактор у становленні і розвитку української державності. «Україна з політико-географічного становища», «Чому ми хочемо самостійної України?», «Українська справа зі становища політичної географії».

Геополітична концепція Юрія Липи. «Українська раса», «Призначення України», «Розподіл Росії».

Тема 9. Націоналістичний напрям в українській політичній думці. Націоналізм як ідеологічний, соціальний та духовно-культурний феномен. Сучасні підходи до розуміння української національної ідеї.

Національно-самостійницька концепція Миколи Міхновського. («Самостійна Україна»). Конституційний проект «Основний Закон «Самостійної України» Спілки Народу Українського». Вплив творчості М. Міхновського на подальший розвиток національно-визвольного руху в Україні.

Український інтегральний (чинний) націоналізм Дмитра Донцова. («Історія розвитку української державної ідеї», «Націоналізм», «Дух нашої давнини»). Феномен Д. Донцова в історії української політичної думки.

Націократична концепція Миколи Сціборського. «Націократія».

Тема 10. Український націонал-комунізм. Причини виникнення і характерні особливості розвитку течії націонал-комунізму на українському ґрунті. Українські комуністи-самостійники. Сергій Мазлах, Василь Шахрай. «До хвилі (що діється на Україні та з Україною?)».

Політичні погляди Миколи Хвильового. Памфлет «Україна чи Малоросія?».

Політичні погляди Олександра Шумського, Миколи Скрипника, Михайла Волобуєва.

КРЕДИТ 4. Розвиток української політичної думки у другій половині ХХ – на поч. ХХІ ст.

Тема 11. Суспільно-політична думка української діаспори другої половини ХХ ст. Основні напрямки переосмислення шляхів боротьби за утвердження української державності у середовищі української післявоєнної еміграції.

Політологічні ідеї і концепції Володимира Винниченка. «Відродження нації» та причини поразки української національної революції.

«Заповіт борцям за визволення» як свідчення завершення еволюції політичних поглядів.

Соціально-політична програма колектократії як складова «теорії конвергенції».

Політологічні студії і прогнози Івана Лисяка-Рудницького.

Тема 12. Суспільно-політична думка в Україні в другій половині XX – на початку XXI ст. Суспільно-політичні погляди українських дисидентів. Феномен дисидентського руху 60-х років XX ст. в СРСР.

Політичні погляди чільних представників українських дисидентів (Іван Дзюба, В'ячеслав Чорновіл, Валентин Мороз, Василь Стус, Петро Григоренко, Левко Лук'яненко та ін.).

Політична наука і освіта в сучасній Україні. Пошуки шляхів розвитку політичної науки в Україні і формування вітчизняної школи політології.

«Українська академія політичних наук», «Українська асоціація політологів» та інші центри розвитку української політології.

Сучасна політична думка в українській діаспорі. Основні інститути та постаті політичної думки сучасної української діаспори.

Напрямки та перспективи розвитку і співробітництва представників зарубіжної української політичної думки з її вітчизняними осередками.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	сп	
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1. Політична думка на українських землях від зародження до кінця XVIII ст.						
Тема 1. Політичні ідеї мислителів княжої доби (IX – XIV ст.)	10	-	-			10
Тема 2. Політична думка в Україні за литовсько-польської доби (XIV – XVII ст.)	10	-	-			10
Тема 3. Політична думка в Україні за часів козацько-гетьманської держави (XVII – XVIII ст.)	10	-	-			10
Усього годин	30	-	-			30
Кредит 2. Українська політична думка XIX ст.						
Тема 4. Політична ідеологія ліберального та демократичного рухів у Наддніпрянській Україні (XIX – поч. XX ст.)	10	-	-			10
Тема 5. Розвиток суспільно-політичних ідей на західноукраїнських землях (XIX – поч. XX ст.)	10	-	-			10
Тема 6. Внесок «україноросів» у розвиток політичної думки в Україні.	10	-	-			10
Усього годин	30	-	-			30
Кредит 3. Еволюція вітчизняної політичної думки у першій половині XX ст.						
Тема 7. Консервативний напрям в українській політичній думці.	8	-	1			7
Тема 8. Національно-державницький напрям в українській політичній думці.	7	-	1			6
Тема 9. Націоналістичний напрям в українській політичній думці.	8	-	1			7
Тема 10. Український націонал-комунізм.	7	-	1			6
Усього годин	30	-	4			26
Кредит 4. Розвиток української політичної думки у другій половині XX – на початку XXI ст.						
Тема 11. Суспільно-політична думка української діаспори другої половини XX ст.	15	1	-			14
Тема 12. Суспільно-політична думка в Україні в другій половині XX – на початку XXI ст.	15	1	-			14
Усього годин	30	2	-			28
Разом	120	2	4			114

4. Теми лекційних занять

№	Назва теми	Кількість годин
Кредит 4. Розвиток української політичної думки у другій половині XX – на початку XXI ст.		
1.	Тема 11. Суспільно-політична думка української діаспори другої половини XX ст. Тема 12. Суспільно-політична думка в Україні в другій половині XX – на початку XXI ст.	2
Усього годин		2

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 7. Консервативний напрям в українській політичній думці.	1
	Тема 8. Національно-державницький напрям в українській політичній думці.	1
2.	Тема 9. Націоналістичний напрям в українській політичній думці.	1
	Тема 10. Український націонал-комунізм.	1
Усього годин		4

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит 1. Політична думка на українських землях від зародження до кінця XVIII ст.		
1	Політичні ідеї мислителів княжої доби (IX – XIV ст.)	10
2	Політична думка в Україні за литовсько-польської доби (XIV–XVII ст.)	10
3	Політична думка в Україні за часів козацько-гетьманської держави (XVII – XVIII ст.)	10
Кредит 2. Українська політична думка XIX ст.		
4	Політична ідеологія ліберального та демократичного рухів у Наддніпрянській Україні (XIX – поч. XX ст.)	10
5	Розвиток суспільно-політичних ідей на західноукраїнських землях (XIX – поч. XX ст.)	10
6	Внесок «україноросів» у розвиток політичної думки в Україні на початку XX ст.	10
Кредит 3. Еволюція вітчизняної політичної думки у першій половині XX ст.		
7	Консервативний напрям в українській політичній думці	7
8	Національно-державницький напрям в українській політичній думці	6
9	Націоналістичний напрям в українській політичній думці	7
10	Український націонал-комунізм	6
Кредит 4. Розвиток української політичної думки у другій половині XX – на поч. XXI ст.		
11	Суспільно-політична думка української діаспори др. пол. XX ст.	14
12	Суспільно-політична думка в Україні в др. пол. XX – на поч. XXI ст.	14
Усього годин		114

8. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання передбачає підготовку та захист реферату на проблемну тему з історії політичних вчень.

Основне завдання даного виду роботи – спонукати студентів до творчої активності, самостійності, прищепити вміння узагальнювати вивчену літературу

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

1. Дотримуватись правил виконання робіт та рекомендацій викладача.
2. Назва наукової роботи повинна бути, по можливості, короткою, відповідати по суті вирішеної

наукової проблеми (задачі), вказувати на мету дослідження і його завершеність. Іноді для більшої конкретизації до назви слід додати невеликий підзаголовок.

3. При написанні роботи автор повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали або окремі результати.
4. Необхідно стисло, логічно і аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології..

9. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	незараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь та навичок студентів з дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного, кредитного і підсумкового оцінювання знань.

Поточне оцінювання здійснюється у процесі проведення занять. Його основним завданням є встановлення й оцінювання рівнів розуміння і первинного засвоєння окремих елементів кредиту, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх занять, закріплення знань, умінь і навичок.

Формами поточного оцінювання є індивідуальне і фронтальне опитування студентів, робота на практичних заняттях, виконання студентами різних видів письмових (самостійних робіт) робіт.

Оцінюванню навчальних досягнень підлягають основні результати вивчення студентами змісту тематики кредиту, з урахуванням результатів контрольної роботи, поточної успішності, виконання нормативів, додаткової самостійної роботи та навчальної активності студентів.

Завдання *підсумкового контролю* є підсумкова перевірка глибини засвоєння студентом програмного матеріалу дисципліни, здатність творчого використання набутих знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми, що впливає зі змісту дисципліни тощо.

Критерії оцінювання знань і вмінь студентів із навчальної дисципліни:

«Відмінно»

- повне виконання вимог навчальної програми; глибоке засвоєння та розуміння програмного матеріалу, необхідного для кваліфікованого аналізу та оцінки політичних явищ та подій; здатність вільно орієнтуватись у визначенні основних категорій та понять з кожної теми; вміння давати вичерпні та аргументовані відповіді на поставлені запитання; глибокий, всебічний аналіз політичних процесів і явищ; чіткий виклад і вміння обґрунтувати власний погляд на розглянуті питання; творче опрацювання основної та додаткової літератури до всіх тем.

«Добре»

- повне виконання вимог навчальної програми; засвоєння та розуміння всього програмного матеріалу, здатність до загального аналізу явищ та подій; визначення категорій та понять з незначними помилками у дефініціях; уміння давати обґрунтовані, послідовні, з окремими порушеннями логіки та повноти викладу відповіді; загальний політологічний аналіз політичних процесів і явищ у світі; опрацювання основної літератури до всіх тем навчальної дисципліни.

«Задовільно»

- виконання основних вимог навчальної програми та планів семінарів (практичних); засвоєння основних положень програмного матеріалу; неповне, але достатнє висвітлення розглянутих питань; наявність помилок у відповідях; здатність орієнтуватись у визначенні категорій та понять; порушення логіки та аргументованості у висвітленні питань; поверхове

ознайомлення з основною літературою до всіх тем.

«Незадовільно»

- невиконання вимог навчальної програми та планів семінарів (практичних); незнання програмного матеріалу; невміння визначати категорії та поняття; відсутність навичок аналізувати культурні процеси і явища; відмова від відповіді на одне чи декілька запитань; необізнаність з рекомендованою літературою.

Оцінка за виконання ІНДЗ, завдань самостійної роботи виставляється з урахуванням таких параметрів:

- високий понятійний рівень;
- глибина, широта, повнота питання, що висвітлюється;
- осмисленість і усвідомленість затверджених положень теми, яка розкривається студентом;
- логічність та послідовність під час відповіді;
- доведення та аналіз теорій, концепцій, вчень, які вивчалися;
- самостійність мислення;
- впевненість у правоті своїх суджень;
- вміння виділяти головне;
- вміння встановлювати між предметні та внутрішньопредметні зв'язки;
- вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми;
- стилістично грамотна мова.

Кількість балів у кінці семестру повинна складати від 200 до 400 (за 4 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота												ІНДЗ	КР	Іспит	Накопичувальні бали/сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	30	100	40	400/100
20	20	20	20	20	20	15	15	15	15	25	25				

10. Засоби діагностики

Засоби діагностики успішності навчання передбачають оцінювання усних і письмових відповідей під час семінарських занять; проведення бліцопитувань усіх присутніх студентів групи, або вибіркоче опитування частини студентів; написання контрольних робіт; поточне тестування після вивчення змістового блоку тем); перевірка конспектів першоджерел, захист реферату (доповідей) за обраною темою, презентація наукових досліджень тощо.

Загальну підсумкову оцінку студенти одержують шляхом складання набраних балів із дисципліни за роботу протягом семестру та балів за іспит згідно з рейтинговими нормативами.

11. Методи навчання

При викладанні дисципліни застосовуються *традиційні, активні та інтерактивні методи*. З-поміж традиційних методів використовуються: 1). пояснювально-ілюстративний метод – студенти отримують знання на лекції, з навчальної або навчально-методичної літератури; 2). метод проблемного викладу – використовуючи різноманітні джерела й засоби, викладач, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доказів, порівнюючи точки зору, різні підходи, показує спосіб рішення поставленого завдання; 3). частково-пошуковий, або евристичний, метод – організація активного пошуку рішення висунутих у навчанні (або самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом викладача, або на основі евристичних програм і вказівок; 4). дослідницький метод – після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань, усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, виконують і публічно захищають курсовий проект.

Серед активних методів використовуються: 1). практичні вправи, у процесі виконання яких студенти моделюють свої дії у різних навчальних і виховних ситуаціях майбутньої професійної діяльності; 2). аналіз конкретних ситуацій як індивідуально, так і в малих навчальних

групах, у ході розбору яких студенти не тільки вчать формулювати проблеми й ухвалювати рішення щодо них, але й виробляють ряд важливих навичок в області міжособистісної комунікації, групової роботи й лідерства.

Крім того вивчення курсу базується на використанні *комунікативних методів*, що охоплюють методи й процедури контакту студента з безпосереднім джерелом знань (викладачем). Активно використовуються *текстологічні методи*, що включають методи набуття знань із фахових документів і фахової літератури.

12. Рекомендована література

Базова

1. Андрусак Т. Г. Історія політичних та правових вчень / Львівський національний ун-т ім. Івана Франка. Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Безродний Є. Ф. Історія політичних вчень : навч посіб. / Є. Ф. Безродний, О. І. Уткін. К. : ВД «Професіонал», 2006.
3. Дещинський Л. Є. Історія України та її державності : навч. посіб. / Л. Є. Дещинський, І. О. Гаврилов, Р. Д. Зінкевич / за наук. ред. проф. Л. Є. Дещинського. Львів : Бескид Біт, 2005. 368 с.
4. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Х. : Право, 2009. 256 с.
5. Історія політичної думки : підручник / за заг. ред. Н. М. Хоми [І. В. Алексеєнко, Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна та ін.]. Л. : «Новий світ – 2000», 2016. 1000 с.
6. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів : Новий Світ-2000, 2014. 766 с.
7. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Центр учбової літератури, 2009. 564 с.
8. Кирилюк Ф. М. Стародавня політологія : навч. посіб. К. : Тов-во «Знання» України, 2000. 192 с.
9. Маманчук О. І. Актуальні проблеми політичної історії України : монографія. К. : КНЕУ, 2005. 309 с.
10. Мироненко О. М. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. / О. М. Мироненко, В. П. Горбатенко. К. : Академія, 2010. 456 с.
11. Мірошніченко М. І. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. / М. І. Мірошніченко, В. І. Мірошніченко. К. : АТІКА, 2001.
12. Новітня політична лексика (неологізми, okazіоналізми та інші новотвори) / [І. Я. Вдовичин, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін.]; за заг. ред. Н. М. Хоми. Л. : Новий світ-2000, 2015. 490 с.
13. Політична історія України : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2008. – 552 с.
14. Політологічний енциклопедичний словник / В. Б. Авер'янов, І. В. Алексеєнко, С. С. Андреев та ін. ; В. П. Горбатенко, Ю. С. Шемшученко та ін. К., 2004.
15. Політологічний словник : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : МАУП, 2005. 792 с.
16. Скаун О.Ф. Теорія держави і права : підручник для юридичних навчальних закладів. К. : Правова єдність, 2009. 520 с.
17. Слющинський Б. В. Історія суспільно-політичної думки: курс лекцій: навч. посіб. К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. 451 с.
18. Сучасна політична лексика : енциклопед. словник-довідник / [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Хоми Н. М. Львів : Новий Світ-2000, 2015. 396 с.
19. Філософія політики: підручник / авт.-упоряд.: В. П. Андрущенко (кер.) та ін. К.: Знання України, 2003. 400 с.
20. Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. К., Каравела; Л., Новий світ, 2000, Магнолія+, 2003. 480 с.
21. Цюрупа М. В. Історія політичних і правових вчень: курс лекцій. К : Український Центр духовної культури, 2007. 264 с.

22. Шевчук О. В. Політологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Міленіум, 2006. 212 с.
23. Шульженко Ф. П. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. / Ф. П. Шульженко, Т. Г. Андрусяк. К. : Юрінком-Інтер, 2002. 301 с.

Допоміжна

1. Андрущенко В.П. Михайло Драгоманов: велич мислителя в контексті епохи / В.П.Андрущенко, В.Ф. Погребеник // Безпека життєдіяльності. 2006. № 11.
2. Антологія лібералізму: політико-правничі вчення та верховенство права / упор. : С. Головатий та ін. К. : Книги для бізнесу, 2008. 992 с.
3. Бачинський Ю.О. Україна irredenta / Ю.О. Бачинський. – К. : Основні цінності, 2003. – 176 с.
4. Бегей І. І. Юліан Бачинський: соціал-демократ і державник. К. : Основні цінності, 2001. 256 с.
5. Білик Б. Суспільно-політичні та естетичні погляди Івана Франка (до 150-річчя від дня народження) // Вісник Київського національного торгово-економічного університету. 2006. № 4.
6. Будівничий Української державності: Хрестоматія політичних статей І.Франка / Упоряд. Д. Павличко. – К. : Києво-Могилянська академія, 2006.
7. Вайнштейн Г. И. Популизм в современной Европе: новые тенденции // Мировая экономика и международные отношения. 2013. № 12. С. 24-33.
8. Василенко С. Геополітичні традиції Київської Русі і Галицько-Волинської держави // Людина і політика. 2002. № 5.
9. Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада: період становлення // Український історичний журнал. 2007. №2. С. 23-63.
10. Веселова О. Українське суспільство в 1945-1953 рр.: ідеологізація по-сталінськи // Український історичний журнал. 2005. №1.
11. Волощук О. Ярослав Мудрий – погляд крізь віки // Науковий світ. 2004. № 6.
12. Ворожейкина Т. Авторитарные режимы XX века и современная Россия: сходства
13. Голобородько Я. Речник української національної ідеї (до 140-річчя від дня народження Михайла Грушевського) // Вісник НАН України. 2006. № 9.
14. Гудков Л. Природа «путинизма» // Вест. обществ. мнения. 2009. № 3 (101). С. 6-21.
15. Євтушенко О. Громада в українській політичній думці XIX – першої половини XX ст. : навчальний посібник / О. Євтушенко, С. Іванов, Т. Лушагіна. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. 156 с.
16. Єрмолаєв В. Віче в Київській Русі – важлива складова державного механізму // Право України. 2003. № 3.
17. Ідзьо В. М. С. Грушевський про українське питання в Росії в період I Російської буржуазно-демократичної революції 1905-1907 років // Персонал. 2006. № 11.
18. Кіянка І. Популізм у політиці: історико-політичний аналіз // Економічна теорія та публічна політика : цикл конференцій «Людвіг фон Мізес і сучасні суспільства» : зб. наук. пр. / за наук. ред. М. З. Буника, І. Б. Кіянки. Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2014. С. 187-194.
19. Кульчицький С. В. XX з'їзд КПРС – переломний пункт в історії радянського комунізму // Український історичний журнал. 2006. №2.
20. Литвин В. Популістські партії у структурі модерних партійних систем країн Центральної Європи : порівняльний аналіз // Освіта регіону : політологія, психологія, комунікації. 2012. – № 2. С. 69-77.
21. На скрижалях вічності (до 125-річчя від дня народження видатного вченого-патріота, державного і громадсько-політичного діяча Івана Огієнко) // Українська культура. 2007. № 1.
22. Пінчук Ю. Микола Костомаров: Людина, вчений, громадський діяч (до 190-річчя народження) // Історичний журнал. 2007. № 1.
23. Проблеми політичної історії України: збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : [б. и.], 2006. – 336 с.
24. Радь Т. Методологічні засади дослідження популізму як соціально-політичного явища / Т. Радь // Методологія політичної науки: мат-ли Всеукр. наук. конф. Перші методолог. читання / укл. Денисенко В. М., Угрин Л. Я. Л. : ЛНУ 2010. С. 25-29.

25. Савельєв В. Фундатор українського консерватизму (до 125-річчя від дня народження В'ячеслава Липинського) // Персонал. 2007. № 5.
26. Семигіна Т. В. Соціальна політика у глобальному вимірі / Т. В. Семигіна ; Національний ун-т «Києво-Могилянська академія», Школа соціальної роботи ім. В. І. Полтавця. К. : Університетське вид-во «Пульсари», 2003. 252 с.
27. Солдатенко В.Ф. Винниченко і Петлюра: політичні портрети революційної доби. К. : ПП «Видавництво «Світогляд», 2007. 624 с.
28. Турченко Ф. Микола Міхновський: Життя і слово. Генеза, 2006. 320 с.
29. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / В. Ф. Солдатенко (керівник). К. : Парламентське вид-во, 2007. 576 с.
30. Шаповал Ю. Михайло Грушевський / Ю. Шаповал, І. Верба. К. : Альтернативи, 2005. 352 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Хрестоматія з історії всесвітньої політичної думки : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во МФ На УКМА, 2002. 220 с. 5
2. Мироненко О. М. Історія вчень про державу і право: навч. посіб. / О. М. Мироненко, В. П. Горбатенко. К. : Академія, 2010. 456 с. 3
3. Шульженко Ф. П. Історія політичних і правових вчень / Ф. П. Шульженуко, Т. Г. Андрусак. К. : Юрінком Інтер, 1999. 304 с. 25
4. Ковальчук Г. К. Світова класична думка про державу і право : навч. посіб. / Г. К. Ковальчук, О. С. Масний. К. : Юрінком Інтер, 1999. 400 с. 25
5. Основи політичної науки : курс лекцій / за ред. Б. Кухти. Ч. 1: З історії політичної думки: від стародавності до наших днів. Л. : Кальварія, 1997. 288 с. 2
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник для юридичних навчальних закладів. К. : Правова єдність, 2009. 520 с. 20
7. Кирилюк Ф.М. Політологія Нової доби : посіб. К. : Академія, 2003. 2
8. Історія політичної думки : навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / за заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. – Львів : Новий Світ-2000, 2014. 766 с. 1
9. Бачинський Ю.О. Україна ingredenta. К. : Основні цінності, 2003. 176 с. 1
10. Бегей І. І. Юліан Бачинський: соціал-демократ і державник. К. : Основні цінності, 2001. 256 с. 1
11. Горський В. С. Історія української філософії. Курс лекцій : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Наукова думка, 1996. 286 с. 1
12. Євтушенко О. Громада в українській політичній думці ХІХ - першої половини ХХ ст. : Навчальний посібник / О. Євтушенко, С. Іванов, Т. Лушагіна. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. 156 с. 1
13. Курас І.Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. К. : Генеза, 2004. 1
14. Курілло В.Є. Латентна політика. Потайні напрями політичної діяльності : Навчальний посібник. Миколаїв : Іліон, 2009. 592 с. 1
15. Кухта Б. Л. З історії української політичної думки. К. : Генеза, 1994. 60
16. Огородник І.В. Історія філософської думки в Україні: Курс лекцій : навч. посібник для студ. гуманіт. спец. вузів. / І.В.Огородник, В.В. Огородник. К. : Вища школа, 1999. 543 с. 2
17. Основи політичної науки : курс лекцій / за ред. Б. Кухти. – 2-е вид., випр. і доп. – Львів : Кальварія, 1997. Ч.1 : З історії політич. думки: від стародавності до наших днів. 288 с. 3
18. Піча В.М. та ін. З історії української соціологічної думки. Львів : [б. и.], 1995. 64 с. 1
19. Політична історія України : посібник для студ. вищих навч. закладів. К. : Видавнич. центр «Академія», 2001. 488 с. 12
20. Політична історія України : посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Академія, 2002. 488 с. 3
21. Політична історія України : навчальний посібник для студентів вищих 7

- навчальних закладів. 2-ге вид., доп. К. : Академвидав, 2008. 552 с.
22. Холод В.В. Політологія : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Суми : Університетська книга, 2003. 408 с. 13
23. Цюрупа М.В. Основи сучасної політології : підручник для студентів вищих навчальних закладів / М.В.Цюрупа, В.С. Ясинська. К. : Кондор, 2009. 354 с. 15
24. Шевчук О.В. Політологія : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Міленіум, 2006. 212 с. 12
25. Юрій М.Ф. Політологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Дакор; КНТ, 2006. 416 с. 9

Електронні ресурси

1. <http://www.lpua.info> - Український соціально-гуманітарний науковий журнал "Людина і політика" (Політологія. Історія. Філософія. Право). Архів журналу з 1999 р., пошук за тематичним рубрикатором.
2. <http://www.lpua.info> - Український соціально-гуманітарний науковий журнал "Людина і політика" (Політологія. Історія. Філософія. Право). Архів журналу з 1999 р., пошук за тематичним рубрикатором.
3. <http://www.personal.in.ua> - Сайт журналу «Персонал», на сторінках якого розміщені матеріали із порівняльної політології
4. <http://www.politdumka.kiev.ua/> - Політологічне інтернет-видання Інституту посткомуністичного суспільства і журналу "Політична думка". Основні рубрики журналу: політичний процес, суспільство, влада; економіка і політика; міжнародні відносини та геополітика; історія, культура та етнополітика; глосарій політтехнологій; політологічна публіцистика та ін.
5. <http://www.politdumka.kiev.ua/> - Політологічне інтернет-видання Інституту посткомуністичного суспільства і журналу "Політична думка". Основні рубрики журналу: політичний процес, суспільство, влада; економіка і політика; міжнародні відносини та геополітика; історія, культура та етнополітика; глосарій політтехнологій; політологічна публіцистика та ін.
6. <http://www.politik.org.ua/> - Сайт Українського центру політичного менеджменту, основними статутними завданнями якого є: підвищення рівня політичної культури; розвиток інформаційної інфраструктури; впровадження соціальних технологій. Містить електронні книги, повнотекстові версії журналів "Політичний менеджмент", "Соціальна психологія", "Людина і політика", "Український соціум". Інформація на сайті розрахована на політологів, соціологів, психологів, журналістів, усіх, кого цікавлять проблеми політики.
7. <http://www.politik.org.ua/> - Сайт Українського центру політичного менеджменту, основними статутними завданнями якого є: підвищення рівня політичної культури; розвиток інформаційної інфраструктури; впровадження соціальних технологій. Містить електронні книги, повнотекстові версії журналів "Політичний менеджмент", "Соціальна психологія", "Людина і політика", "Український соціум". Інформація на сайті розрахована на політологів, соціологів, психологів, журналістів, усіх, кого цікавлять проблеми політики.
8. <http://www.viche.info> - Сайт журналу Верховної Ради «Віче»України, на сторінках якого розміщені матеріали із порівняльної політології
9. Безродний Є. Ф. Історія політичних вчень : навч посіб. / Є. Ф. Безродний, О. І. Уткін. – К. : ВД «Професіонал», 2006. – Режим доступу http://www.ebooktime.net/book_228.html
10. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія : навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Центр учбової літератури, 2009. 564 с. URL: http://www.cul.com.ua/preview/Politologia_Kiriluk.pdf
11. Кирилюк Ф. М. Новітня політологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Центр учбової літератури, 2009. 564 с. URL: http://www.cul.com.ua/preview/Politologia_Kiriluk.pdf